

dr hab. Justyna Kurek

Recenzja monografii:
Jacek Janowski,
Architektura i Infrastruktura Wielkiego Resetu, t. I,
Metodologia badań i podejścia badawcze do Wielkiego Resetu, Warszawa 2023

I. Uwagi ogólne

Przedmiotem konsultacji jest maszynopis monografii naukowej pod redakcją dr hab. Jacka Janowskiego, prof. PW pt. „Architektura i Infrastruktura Wielkiego Resetu. Metodologia badań i podejście badawcze do Wielkiego Resetu” (zwana dalej „Maszynopisem” lub „Monografią”). Monografia ta jest przygotowywana w ramach projektu realizowanego w Politechnice Warszawskiej pod kierunkiem dr hab. Jacka Janowskiego, prof. PW pt. „Architektura i infrastruktura Wielkiego Resetu – studium transformacji ku cywilizacji informacyjnej” (zwanego dalej „Projektem”), finansowanego z budżetu państwa w ramach programu Ministra Edukacji i Nauki pod nazwą: „Nauka dla społeczeństwa”.

Analizowana Monografia stanowi pierwszy z siedmiu tomów dzieła, którego celem będzie podsumowanie realizowanego Projektu (vide: J. Janowski, Maszynopis. str. 23) i jak deklaruje Autor jest metodologicznym do niego wprowadzeniem. Już na wstępie należy podkreślić, że zastosowanie w przypadku tego Projektu jednolitej metodologii nie jest zadaniem łatwym. Biorąc pod uwagę interdyscyplinarność badań a jednocześnie multidyscyplinarne doświadczenia Autora oraz uczestników Projektu, uzasadnione mogłoby być zarówno przyjęcie metod badawczych typowych dla nauk prawnych, ekonomicznych, filozofii czy też nauk technicznych. Uzasadniałby to również przedmiot obranych badań, który

wpisuje się w problematykę zarówno ekonomiczną jak również politologiczną i prawną. Biorąc pod uwagę bogaty dorobek naukowy kierownika projektu, nie dziwi więc podjęcie badań o charakterze interdyscyplinarnym, wszak to co w nauce najciekawsze dzieje się zawsze na styku dyscyplin. Podjęcie więc projektu o takim charakterze stanowi dowód dojrzałości naukowej kierownika projektu. Jest to jednocześnie wyzwanie metodologiczne. Wymaga bowiem od Autora przyjęcia określonej perspektywy badawczej a często wręcz zaproponowania autorskiej dedykowanej metodologii, czerpiącej z różnych dziedzin naukowych.

W konsultowanym maszynopisie przedstawione zostały założenia badawcze i postawione ambitne a w wielu przypadkach prowokacyjne hipotezy badawcze. W tym kontekście na szczególną uwagę zasługuje zaproponowanych w trzecim rozdziale siedem podejść badawczych, które jak należy przypuszczać będą stanowiły kanwę badań rozwiniętych w następnych tomach dzieła. Zaproponowane podejścia wskazują na przyjęcie w badaniach w dużej mierze perspektywy etycznej i filozoficznej a nie tylko jak mógłby wskazywać przedmiot badań – prawnej, politologicznej, technicznej i ekonomicznej. W mojej ocenie przed ostatecznym nadaniem kształtu monografii, należałoby rozważyć wytłumaczenie powodów przyjęcia takiej perspektywy badawczej i zaproponowanego postawienia akcentów badawczych.

II. Charakter konsultowanego dzieła

W mojej ocenie konsultowane dzieło stanowi nie tylko wstęp metodologiczny do prezentowanych badań, ale także popularnonaukowe i a wręcz „PR’owe” uzasadnienie przeprowadzonych analiz w kontekście założeń projektowych. Takie podejście wpisuje się w zakładany przez Ministerstwo popularyzacyjny charakter przedsięwzięcia. Co kluczowe, przy ocenie niniejszego dzieła taki też – tj. popularyzacyjny obok oczywiste naukowe, jest cel Projektu.

Zgodnie z uzasadnieniem Ministerstwa, założeniem konkursu było wsparcie podmiotów systemu szkolnictwa wyższego i nauki oraz innych jednostek organizacyjnych działających na rzecz upowszechniania nauki w realizacji projektów mających na celu budowanie współpracy między podmiotami działającymi w obszarze nauki a podmiotami działającymi w sferze społeczno-gospodarczej, w tym w wybranym przez kierownika Projektu obszarze „Humanistyka – Społeczeństwo – Tożsamość”. Założeniem było więc wspieranie projektów mających na celu m.in.: rozwój nauk humanistycznych oraz stymulowanie i promowanie innowacyjnych badań humanistycznych, rozwój i promowanie badań interdyscyplinarnych w obszarze humanistyki a także wykorzystanie humanistyki do rozwoju innych obszarów nauki, a także kultury, edukacji, gospodarki i społeczeństwa. Konsultowane dzieło wpisuje się we wskazane założenia projektowe. Ponadto - jak deklaruje Autor - adresatami recenzowanego i następnych tomów studium są nie tylko profesjonalni i naukowcy odbiorcy tj.: urzędnicy, politycy, wykładowcy akademicki, analitycy, nauczyciele, studenci ale także „pośrednio wszyscy ci, którzy zmagają się ze zmiennością i złożonością otoczenia podczas podejmowania i prowadzenia swojej aktywności” (vide: J. Janowski, Maszynopis. str. 10). Nie ulega więc wątpliwości, że całość projektu, jak nota bene deklaruje Autor, odnosi się do najbardziej aktualnych i najdonioślejszych dylematów współczesnego świata a problematyka „Wielkiego Resetu” idealnie wpisuje się w ten zakres przedmiotowy i jednocześnie założenia projektowe.

III. Trafność i ocena sformułowania tematu

Sformułowanie tematu szczególnie w takim przypadku, gdy badania poza wymiarem naukowym służyć mają również celom popularnonaukowym, nie jest prostym zadaniem. Dokonany przez Autora wybór oraz sposób sformułowania tematu, w kontekście

podejmowanych w naukach społecznych badań można uznać za naukowo „prowokacyjny”, co niewątpliwie świadczy o dużym doświadczeniu i naukowej dojrzałości Autora. Pojęcie „Wielkiego Resetu” nie jest sformułowaniem jednoznacznym. Nie posiada także normatywnej definicji.

Z pojęciem tym można spotkać się w publicystyce w dwóch znaczeniach. To z jednej strony oficjalne hasło Światowego Forum Ekonomicznego (i powiązanych z nim publikacji). Oficjalny zakres przedmiotowy tego pojęcia wyznaczają krajowe i międzynarodowe agendy i dokumenty postulujące przekształcenia światowej polityki w kierunku zrównoważonego rozwoju i przyczynienie się jednocześnie do zagwarantowania i zapewnienia wyższego poziomu dobrostanu ludzkości. W tym kontekście pojęcie to pojawia się w oficjalnych dokumentach i inicjatywach rządowych a także materiałach roboczych międzynarodowych i krajowych organizacji pozarządowych. To jednak tylko jedna perspektywa analizy Wielkiego Resetu. Dla przyjętej interpretacji jako kluczowy wskazane należy dokument Organizacji Narodów Zjednoczonych - Agenda 2030 ONZ - zestaw celów zrównoważonego rozwoju z 2015 r. Jednocześnie, Wielki Reset to określenie używane dla teorii spiskowej, w myśl której, globalne elity pod przykrywką działań zmierzających do przebudowy świata w kierunku zrównoważonego rozwoju, dążą do przejęcia w sposób nieformalny kontroli nad światem, wprowadzając w sposób wtórny utopijne koncepcje socjalizmu.

Biorąc więc pod uwagę podwójny charakter sformułowania „Wielki Reset” przyjęcie takiej teorii za przedmiot interdyscyplinarnych badań naukowych i próbę dokonania konfrontacji tych płaszczyzn znaczeniowych uznać należy za naukowo odważne. Jak wskazuje się w publikacji, „określenie to (Wielkiego Resetu – dodane JK-S) stosowane jest w światowej publicystyce ekonomicznej, politycznej i technologicznej na oznaczenie podejmowanych od dziesiątek lat wysiłków globalizacyjnych oraz towarzyszących im przeobrażeń na skalę cywilizacyjną (J. Janowski, Maszynopis. str.25 za: W. Middelkoop, Wielki reset. Walki ze złotem i koniec systemu finansowego, przeł. J. Lang, Zysk i S-ka, Poznań 2001). Podejmowane odgórnie wysiłki oraz oddolnie zachodzące przeobrażenia wpisują się w trwającą od przeszło dwu stuleci wielką transformację, która wkracza obecnie w fazę kolejnego – tym razem gwałtownego – przyspieszenia. Widoczne jest ono przede wszystkim w sferze technologicznej, ekonomicznej i ideologicznej tzw. nowego światowego ładu, koordynującego w pewnym stopniu łądy krajowe (J. Janowski, Maszynopis. str. 25 za: Por. Gray, Fałszywy świt. Urojenia globalnego kapitalizmu, przeł. M. Kotowski, Wektory, Wrocław 2014 s. 132).”

Dlatego właśnie jako cel badań obrano „rozgraniczenie tego, co w nowych planach, programach i projektach – światowych i krajowych – jest zgodnie i powszechnie deklarowane, od tego co przy ich okazji faktycznie jest realizowane” (J. Janowski, Maszynopis. str. 25). Jak wskazuje J. Janowski „Oficjalne przedsięwzięcia i trendy zaliczane do Wielkiego Resetu w warstwie ekonomicznej nastawione są na upowszechnienie kapitału, z którego można korzystać, w warstwie ideologicznej – na zapewnienie wszystkim równego dostępu do dobrodziejstw cywilizacji, a w warstwie technologicznej na przyspieszenie wykorzystania efektów postępu. Mniej oficjalnie ostrzega się natomiast przed ekonomicznym, ideologicznym i technologicznym uzależnieniem, podporządkowaniem i ograniczeniem, tym razem na skalę globalną i totalną” (J. Janowski, Maszynopis. str. 25 za W. Łęcki, Nowy ład globalny, Archidiecezjalne Wydawnictwo Łódzkie, Łódź 2016)”

IV. Krótka charakterystyka publikacji

Jak wskazano, konsultowana monografia ma w założeniu charakter wprowadzający do Projektu. Składa się z trzech rozdziałów. W pierwszym, prezentowany jest program badań, w tym: przedmiot, cele, charakter, źródła, metoda oraz uzasadnienie. Jak deklaruje Autor, badania służą rozgraniczeniu tego co w światowych i krajowych projektach, odnoszących się do Wielkiego Resetu, zgodne i powszechnie deklarowane, od tego co przy ich okazji efektywnie i ostatecznie realizowane. Jak wskazuje Autor „celem projektu jest multidyscyplinarne przebadanie procesu przeobrażenia cywilizacyjnego, jakiemu podlega współczesny globalny świat. (...) Dostępne (bowiem - dodane JK-S) informacje na temat planów architektonicznych, programów działań i projektów finansowych Wielkiego Resetu mają niezadowolający charakter.” (vide: J. Janowski, Maszynopis. Str. 259). Jak dalej wskazuje J. Janowski, w przekazie publicznym „dominują z jednej strony zdawkowe przekazy urzędowe, przeważnie w formie instrukcyjnej, a z drugiej sensacyjne doniesienia medialne. Pojawiające się materiały publicystyczne są natomiast dosyć zróżnicowane pod względem wiarygodności i precyzji” (vide: J. Janowski, Maszynopis. str. 259).

Zgodnie więc z przyjętym założeniem badawczym, ze względu na rysujące się sprzeczności pomiędzy tym co deklarowane a tym co realizowane w Wielkim Resecie w monografii podjęto następujący problem badawczy, a mianowicie ustalenie zakresu w jakim Wielki Reset (w tym jego przyczyny i skutki) jest efektem odgórnego, policentrycznego,

wielopoziomowego i elitarnego planowania, a w jakim oddolnego, spontanicznego, entuzjastycznego i masowego zaangażowania” (J. Janowski, Maszynopis. str. 250). Celem prezentowanych badań

jest więc „sięgnięcie poza fasadę informacyjną oficjalnych dokumentów, ustalenie rzeczywistego biegu wypadków, użytych środków, skutków i oddziaływań Wielkiego Resetu – weryfikacja stawianej przez licznych komentatorów tezy, że przyspieszona transformacja globalnego systemu zarządzania i dystrybucji dóbr niesie z sobą negatywne skutki społeczne dla większości mieszkańców Ziemi, a daje niezasłużone i nieproporcjonalne korzyści mniejszości.” (Vide: J. Janowski, Maszynopis. str. 250).

W rozdziale drugim omówione zostały problemy badawcze, a także kluczowe pojęcia stosowane w badaniach, takie jak: architektura i infrastruktura nowego porządku świata, cywilizacyjna skala Wielkiego Resetu, proces globalizacji, władza i administracja globalna, determinacja technologiczno-informacyjna, składniki cywilizacji w procesie transformacji oraz globalna cywilizacja informacyjna.

W rozdziale trzecim zaprezentowane zostały natomiast różne podejścia badawcze do Wielkiego Resetu, prowadzące w ocenie Autora do odmiennych konkluzji przy jego ocenie. W części tej J. Janowski prezentuje przyjęte podejście badawcze zgodnie z zaproponowaną systematyką. Rozdział ten składa się z następujących siedmiu części: (1) globalizm – dążenie do globalnej władzy; (2) technologizm – akceptacja supremacji techniki; (3) ekonomizm – ideologiczne zadania ekonomii; (4) ideologizm – ideologiczna inspiracja działań (5) medializm – medialne zapośredniczenie wiedzy; (6) progresywizm – ukierunkowanie na postęp oraz (7) symulacjonizm – masowe sankcjonowanie iluzji.

Tak wskazana perspektywa badawcza pozwala na sformułowanie następującego problemu badawczego: „Ze względu na rysujące się sprzeczności pomiędzy tym co deklarowane a tym co realizowane w Wielkim Resecie np. odnośnie zapowiadanego upowszechnienia kapitału przy jednoczesnym ograniczeniu praw własności, konieczne wydaje się wyświetlenie struktury i wyjaśnienie funkcji kształtującej się władzy i administracji globalnej” (Vide: J. Janowski, Maszynopis. str. 25). Ze względu na złożoność, zmienność i zakulisowość badanych obiektów i procesów, zdaniem Autora konieczne są badania wieloobszarowe, polegające na zestawianiu danych z różnych dziedzin oraz wnioskowaniu o zachodzących pomiędzy nimi związkach i zależnościach. Problem badawczy polega więc na ustaleniu zakresu, w jakim Wielki Reset (w tym jego przyczyny i skutki) jest efektem odgórnego, monocentrycznego,

wielopoziomowego i elitarnego planowania, a w jakim zaangażowania oddolnego i masowego (Vide: J. Janowski, Maszynopis. str. 250).

V. Analiza doboru i układu zagadnień

Konsultowany Maszynopis odnosi się do kwestii metodologicznych i nie stanowi w założeniu studium merytorycznego. Ma on służyć wprowadzeniu do problematyki badań w ramach Projektu. Trudno więc odnieść się do kryterium doboru i układu zagadnień. Niemniej jednak, należy podkreślić, jak już wskazałam na wstępie, iż obraną perspektywę badawczą przedstawioną w Maszynopisie ocenić należy jako bardzo ambitną i naukowo „prowokacyjną”, co z punktu widzenia projektu badawczego należy ocenić wysoko. Z uwagi na interdyscyplinarny charakter badań, odpowiedni dobór narzędzi metodologicznych stanowi zawsze wyzwanie i wymaga od Autora przyjęcia określonej perspektywy badawczej a często wręcz zaproponowania dedykowanej metodologii badawczej. W tym kontekście na szczególną uwagę zasługuje zaproponowanych w trzecim rozdziale siedem podejść badawczych, które jak należy przypuszczać będą stanowiły kanwę badań rozwiniętych w następnych tomach dzieła.

VI. Analiza merytoryczna poruszanych zagadnień

Podobnie jak w przypadku kryterium V tj. analizy doboru i układu zagadnień, także w przypadku kryterium VI jest ono raczej dedykowane części sprawozdawczej i analitycznej badań, które przedstawione zostaną w tomach od II do VII. Warto jednak wskazać, iż już w części metodologicznej prezentacja hipotez, które leżą u podstaw dociekań naukowych została bardzo rzetelnie udokumentowana. Autor przywołuje liczne dokumenty normatywne a także programowe. Na uwagę zasługuje również bogate uzasadnienie filozoficzne i historyczne prezentowanych hipotez.

VII. Uwagi dotyczące wykorzystanych źródeł

Mimo, iż zgodnie z założeniami projektowymi celem pierwszego tomu jest zaprezentowanie przyjętego podejścia metodologicznego do badań, na uznanie zasługuje bardzo szeroka merytoryczna bibliografia, która zawiera ponad 350 pozycji z literatury przedmiotu. Przywołane zostały nie tylko pozycje polskojęzyczne ale także źródła angielskojęzyczne.

VIII. Uwagi formalne dotyczące języka, interpunkcji i innych formalnych kwestii

Konsultowany maszynopis nie jest jeszcze dziełem skończonym. Z całą pewnością będzie on jeszcze poddany redakcji językowej oraz wydawniczej w trakcie której usunięte zostaną występujące potknięcia językowe i interpunkcyjne. Na uwagę zasługuje bardzo szeroka bibliografia zawierająca ponad 350 pozycji.

IX. Końcowa konkluzja

Jak wskazuje A. Apanowicz „Badania naukowe to poznawanie świata we wszystkich jego przejawach. Przebiega jako wieloetapowy, świadomy i celowy proces zróżnicowanych działań poznawczych. Działania te są regulowane konkretnymi zasadami i procedurą badawczą, aby otrzymane wyniki były pełne, ścisłe, rzetelne i adekwatne w stosunku do zgłębianej rzeczywistości. Postępowanie badawcze musi być zgodne z metodami naukowymi, zapewniającymi racjonalny dobór, układ i metodologiczną oraz merytoryczną poprawność czynności i zabiegów w gromadzeniu oraz rozpatrywaniu uzyskiwanych informacji (danych)” (vide J. Apanowicz, *Metodologia ogólna*, Gdynia 2002, str. 19). Jako kluczowe w prowadzeniu badań naukowych uznać należy prawidłowe postawienie problemów badawczych. Jak wskazuje A. Apanowicz, „to w rezultacie stan naszej niewiedzy w obrębie danej wiedzy. Niewiedza ta musi mieć charakter obiektywny. Problemem badawczym (naukowym) jest, zatem stan subiektywnego odzwierciedlenia niedostatków w danej dyscyplinie (specjalności) naukowej (...) Sformułowanie problemu w konkretnych badaniach polega na określeniu i objaśnieniu pewnego, obiektywnego stanu niewiedzy na gruncie dotychczasowej wiedzy. Ujmując bardziej praktycznie określenie znaczenia pojęcia problemu naukowego w danych badaniach można stwierdzić, że są to swoiste pytania i jako takie zakładają pewną wiedzę, coś się wie formułując odpowiedź na postawione pytanie i czegoś się nie wie udzielając odpowiedzi” (vide J. Apanowicz, *Metodologia ...* str. 44).

Konkludując, przedstawione dzieło ocenić należy bardzo wysoko nie tylko z uwagi na podjętą problematykę, ale także proponowany zakres badań i szeroką bibliografię. Nie ulega wątpliwości, iż w konsultowanej monografii problemy badawcze zdefiniowane zostały w sposób inter- a nawet multidyscyplinarny. Dla jednakże przejrzystości prowadzonych badań oraz pełniejszej realizacji celów pierwszego tomu – szczególnie biorąc pod uwagę deklarację

Autora, iż pośrednio publikacja jest także skierowana do nieprofesjonalnego odbiorcy - przed publikacją zasugerować można wprowadzenie krótkiego podsumowania metodologicznego, w którym wskazane zostaną: cel badań, zaprezentowane przyjęte hipotezy badawcze a często wręcz tezy i wynikające z nich pytania problemowe – ogólne oraz szczegółowe. Pytania problemowe stanowią bowiem kluczowy schemat procesu poznania i determinują przyjęte metody badawcze oraz zakres pozostałych sześciu tomów. Również zastosowane w Projekcie metody badawcze powinny zostać omówione. Można również zasugerować wyjaśnienie odejścia od stosowania konkretnej metodologii, właściwej dla prowadzenia badań w danej dziedzinie na rzecz autorskiej, dedykowanej metodologii. Kluczowe wydaje się także zebranie w jednej części przyjętych przez Autora hipotez badawczych. Jako pierwszą z takich hipotez, która wynika z całokształtu analizowanego materiału, a nie została jednak wprost sformułowana jest weryfikacja i ustalenie, w jakim zakresie i czy rzeczywiście zachodzące w świecie procesy badane w ramach Projektu są wynikiem jawnej i formalnie prowadzonej aktywności polityczno-gospodarczej, czy też wynikają z nieformalnych i ukrytych powiązań kapitałowo-korporacyjnych o charakterze globalnym.